

2.Ünite – Kültür Kavramı

KÜLTÜR

Kültür, en genel tanımıyla, insanın doğa dışında yarattığı ve ona eklediği maddî ve manevî her şeydir. Bunun içine, üzerine giydiği giysiden beslenme sistemine, barınma tarzından dinsel inanışına, toplumsal örgütlenmesinden hayatı anlamlandırdığı ideolojik çerçevelere kadar pek çok şey girer. İnsanın hayatta kalmasını ve türün devamını sağlayan yegâne avantajı, onun kültürüdür. Kavramın çoğunlukla başvurulana ve geniş kabul görmüş tanımını 1871 yılında Amerikalı antropolog **Edward Tylor** yapmıştı. Tylor'a göre kültür ya da uygarlık; bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği (edindiği) bilgi, sanat, gelenek- görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. Yalçın İzbul'un (1983) yaptığı tanım: Kültür, belirli bir topluluğun, sosyal etkileşim yoluyla sürdürdüğü ve bireylere kazandırdığı maddî- manevî yaşam tarzı ve dünya görüşü bileşimi, onların bir bütünleşmesi olup, varlık nedeni ve sonucu ise çevreye uyarlanma, giderek çevreyi kendi kuramsal amaçları doğrultusunda değiştirme dinamiğidir.

KÜLTÜRÜN ÖZELLİKLERİ

- 1) Kültür hem evrenseldir hem de özeldir.
- 2) Kültür kapsayıcıdır.
- 3) Kültür toplumsaldır.
- 4) Kültür bir soyutlamadır.
- 5) Kültür tarihsel ve süreklilik içinde bir olgudur, dinamiktir, değişmeye tâbidir.
- 6) Kültür öğrenilir.
- 7) Kültür ihtiyaçları giderici ve doyum sağlamaya yönelik bir yapıdır.
- 8) Kültür bir bütündür ve bütünleştiricidir.
- 9) Kültür bir simgeler sistemidir.
- 10) Kültürün hem maddî hem de manevî yönü vardır, bu iki yön arasında bir ikilik yoktur.
- 11) Kültür doğal ve toplumsal dünya ile aramızdaki çevirmendir.

- 12) Kültür doğaya el koyar.
- 13) Kültür aynı zamanda bir idealler sistemidir.
- 14) Kültür bir uyarlanma tarzıdır.
- 15) Kültür hem uyarlayıcı hem de uyum bozucudur.

KÜLTÜREL SÜREÇLER

Kültürleme (Enculturation): Bir kültürün içine doğan bireyin annesinden başlayarak halkalar halinde genişleyen kurumlar ve öğeler üzerinden içine doğduğu o kültürü öğrenmesi süreci, kültürleme süreci olarak adlandırılır. Bu süreç doğumdan  l me, beşikten mezara kadar devam eder. Başka sosyal bilimlerde ve bağlamlarda toplumsallaşma, sosyalizasyon ya da en geniş anlamıyla eğitim olarak adlandırılan bu süreç bitimsizdir;    nk  insan hayatının her evresinde o evreye ilişkin kültürel öğeleri öğrenmesi, zamansal ve mek nsal değişmelere bağlı olarak bazı şeyleri yeniden öğrenmesi gerekir.

Kültürleşme (Acculturation): Birbirinden farklı iki kültürün çeşitli şekillerde temas etmesiyle alışveriş içine girmeleri, bu alışveriş sonucunda birbirinden alıp verdikleri öğelerin giderek birbirine karışması ve kökenlerinin bilinemez hale gelmesiyle ortaya çıkan bir süreçtir. Bu sürece giren iki kültürün ikisi birden, birbirlerinden etkilenerek değişmektedir. Biz bu değişimler sonucunda, değişen öğelerin kökenini unuturuz ve böylelikle o   e girdiği kültürün özelliği haline gelir. K lt rleşmeye maruz kalmamış kültür çok azdır. Coğrafi olarak yalıtılmış ya da dünyanın ücra bölgelerinde saklı kalmış kültürler dışındaki kültürlerin tamamı, başka kültürlerle temasa girmiş ve k lt rleşmeye  ğramıştır.

Tarihte gördüğümüz en büyük kültürleşme hareketlerinden birisi İ . 4. yüzyılın sonlarında başlayan Helenizm hareketidir. Büyük İşkender'in doğu seferleri ile başlayan bu süreçte Helen kültürü bir yandan İran, Mezopotamya ve Hint kültürlerinden etkilenerek değişime  ğrarken doğu kültürleri de belirli ölçülerde Helen kültürünün etkisi altına girmiştir. Benzer biçimde Osmanlı kültürü Balkanlar'a girdiğinde oradaki Slav kültürleri üzerinde büyük bir etki yarattı; Slav dillerine pek çok Türkçe kelime geçti, kahvenin Osmanlılar  zerinden Balkanlar'a yayılmasıyla, Türkiye'dekine benzer kahve alışkanlı kları ortaya çıktı; öte yandan Balkan kültürleri de Osmanlı kültürünü etkiledi.

Kültürlenme (Culturation): Farklı kültürel yapılardan gelen kişilerin başka bir kültürel alana gelmeleri durumunda ya da geldikleri yerde yeni bir uyarlanma ihtiyacıyla karşılaştıklarında, ne içine girdikleri kültürde bulunan ne de ait oldukları kültürde var olan yeni bir öge yaratmaları, yeni bir bireşime varmaları durumudur. Kentleri saran gecekondu bu tipik örneğidir. Kentlerde gördüğümüz gecekondu, ne kırsal bölgelerdeki mesken tipine ne de kentlerin bildik mesken tipine benzemektedir. Dolayısıyla köyden kente gelenler, bir kültürlenme biçiminde, buradaki yeni barınma ihtiyaçlarına yönelik yeni bir konut formu meydana getirmişlerdir. Arabesk müzik de bu tür bir örnektir.

Kültür Şoku (Culture Shock): Kendi kültür dünyasından çıkarak tanımadığı, dilini bilmediği, dilini bilse bile simgelerini çözemediği, değerlerinden ve kurallarından haberi olmadığı bir kültürün içine giren bireyin yaşadığı sıkıntı durumu, bunalım halidir.

Kültürel Gecikme (Cultural Lag): William F. Ogburn tarafından önerilen bu kavramla, kültürel değişim etkisi altında kalan kurumların bu değişmeye gösterdikleri tepkinin hızındaki farklar anlatılır. Genellikle teknolojik yenilikler bu türden uyum zorlukları ve dengesizlikler yaratmaktadır.

Kültürel Özümseme (Assimilation): Bir kültürün bir başka kültürü, çeşitli nedenlerle etki altına alması ve giderek kendine benzetmesi, bu sürecin sonucunda da kendi içinde eritmesi olarak tanımlanabilir.

Kültürel Bütünleşme (Integration): Belirli bir coğrafyadaki egemen kültürün diğer kültürleri ya da yerel çeşitliliği baskı altına almasına kültürel bütünleşme denir. Özellikle günümüzde yaygınlaşan çok kültürlük politikalarıyla bu kültürlerle uzlaşma arayışına girmesi sonucunda, diğer kültürlerin kendilerini korumakla birlikte, büyük kültürle uyumlu hale gelmeyi ve onun şemsiyesi altında birer altkültür olarak tanımlanmayı benimsemeleri sürecidir. Bu süreçte egemen kültür, diğer kültürleri koruyucu ve gelişmelerini sağlayıcı birtakım siyasal, iktisadî ve toplumsal mekanizmaları hayata geçirir.

Zorla Kültürleme (Trans-Culturation): Egemen kültürün, doğuracağı tepkileri dikkate almaksızın, diğer kültürleri zorla kendine benzetmeye ve bu yolla yok olmalarını sağlamaya itmesidir. Bu süreçte dönüştürülmek istenen kültüre ait tarihsel ve manevî izler de tahrip olur. Burada özümleme sürecinde gördüğümüz türden bir gönüllülük ya da kendiliğindenlik söz konusu değildir. Bu zorlama,

askerî kurumlar, eğitim kurumları ve başka toplumsal ajanlar aracılığıyla yürürlüğe konur ve uygulanır

Kültürel Değişme ve Gelenek: süreçler kültürün değişmesine yol açar. Kültür dinamik bir olgudur. Bizim gelenek diye adlandırdığımız pek çok şey, aslında kültürel değişme sürecinin belli bir anında ortaya çıkmış daha eski bir referanstan başka bir şey değildir. Bu referans kültüre ilk girdiğinde bir yenilikti. Sonradan benimsenip yaygınlaşarak gelenek halini alır ve değişmeye-dönüşmeye adaydır.

